

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ

Սեպտեմբերի բուռն մեջ կարդացին ընթերցողը Մեծապատիւ եւ Ազգասէր Մարկոսեան Գրիգոր Լէֆեմտիին առ Գերապատիւ Սարգիս վարդապետն մեր գրած նամակը. կարդան նաեւ անոր պատասխանը.

• 23-44 Հոկտեմբեր 1887.

« Մեծապատիւ Տէր,

« Անակնկալը Ձեր բուռն շնորհնալ 130 օգոստոսի, մեծաւոր հոգեւոր լցուցեալ զմեզ սփոփեաց ոչ սակաւ. ի ժամանակի զի եւ պէտս իմն սփոփանաց ունեին սիրտք մեր, եւ սփոփանաց՝ որպիսի որ առ ի Ձեռք մատակարարեալ : Գոհութիւնս առ Բարձրաւոր վերառաքեցաք, շնորհս իմն ի նորա կողմանէ զՁեր քաջալեր բանսն համարելով յեւ եւս հաստատութիւն ոգւոյ մերոց որ օր ըստ օրէ ի նորանոր ծոփս վշտաց տաքնապին : Մեզ այս մեծապէս է, առատամիտ Տէր, զի անձն որ իբրեւ զՁեզ խոնակեալ եւ ճշմարտութեան եւ հայրենեաց վառեալն է սիրով՝ արժանի համարիցի վկայութիւն դնել « Անձնանուէր ազգասիրութեանս մերոյ, որով զամենայն ինչ զոնելով եւ յինչ ոչ խնայելով՝ զօգուտ հայրենեաց վերադասեցաք ամենայնի : » Որքա՞նք եւ ճշմարիտ իցեն բանքդ, մեծապատիւ Տէր, եւ մեք ինքնին զիտիցեմք երէ մեր ամենայն վիշտք եւ հալածանք վասն այն իսկ եղեն զի սիրեցաք սիրով զհայրենիս, բայց ոչ արդեօք նոյնպէս ինչ ճշմարիտ եւ որ յետ եւ յառաջոյ՝ զփութեանց բանքդ են : Սիրտք մեր որ ուղղութեան խորհրդոցս մերոց եւ զործոց ոտովկանք են եւ առաջնորդ՝ խոստովանին անկեղծութեամբ, երէ այն ամենայն զոր բոլորանուէր սիրով կրեցաք եւ զոր ինչ դեռ եւս կրեմք, եւ կրեսցուք տակաւին (երէ այնպէս ինչ սահմանեալ է մեզ Տեառն Աստուծոյ՝ եւ այն իցէ յօգուտ ազգիս) պարտք են զոր հատուցանեմք Եկեղեցւոյ եւ Հայրենեաց : Պաշտօնեից Աստուծոյ հարկ ի վերայ կայ ընդ իշխոս անցանել եւ ընդ նեղութիւնս. եւ պաշտօնեից բարօրութեան ազգին չիք այլ ինչ առաջի՝ բայց հոգ եւ տառապանք :

« Հայտնակի ահա գիտելով եւ զոցին իսկ ակն ունելով ստանձնեալ է մեր գլրկին զայդ պաշտամունս, զսեղանոյն ասեմ Աստուծոյ եւ զՀայրենեացն. վասն որոյ ի նեղութեանց եւ ի վատաւոր խորշիմք բնաւ եւ ոչ երբեք. եւ երէ եւ զփութեանց ինչ խրախոյս բանս յառատամիտ շրբանց ուստեք լսիցեմք եւ կամ ընդունիցիմք, ազնուական ոգւոյ նորա գիտեմք մեք զայն շնորհս :

« Մեր մեծագոյն եւ տիրական ցաւ այն է՝ յորժամ տեսնիցեմք զի ի դերեւ իմն ոչ միայն երկք մեր եւ վիշտքն ելանիցեն, այլ եւ ամենայն զեղեցիկ զեղեցիկ ակնկալութիւնք որ զօգնան մեր լնուս :

« Ուրախ եմք զի քաջ իսկ ի վերայ հասեալ է Ձեր երէ առ ազգի ուրուք յառաջադեմ բարգաւաճանս՝ չէ եւ չէ բաւական զի պաշտօնեալքն եւս անձնանուէրք իցեն եւ ազգասէրք. հարկ է զի եւ ազգն հաստատեալ նոցա՝ ձեռն օգնականութեան առ նոսա կարկառեցէ, է որ բանիւք, է որ ջանիւք եւ է որ զործով : Բայց մեք ուրախ եմք ի Տէր՝ զի ահա ի Ձերոյ բերանոյ եւ ազգն ինքնին զլսովին խոստանայ մեզ նպաստս զեղեցիկ, որ բէ ի գլուխ ելանիցեն՝ որպէս յուսամք եւ աղօթեմք, չիք այնուհետեւ եւ ոչ մի երկրայութիւն երէ պակիցին իո՞՞՞ք մեր, եւ առ անվանող հաստատութեամբ Վարժարանիս՝ յո՞՞ք ինչ համարեսցին « Մատանջութիւնք մեր ամենայն որ ի շնորհս ներքին եւ արտաքին բշխմանց, եւ դժուարութիւնք որ, (որպէս ճարտար ասեք) անբաժանելի են ի սկզբնաւորութենէ ամենայն մեծ ձեռնարկութեանց : »

« Ասեք երէ « Մեծաւոր խրախոյսեամբ լսեմք յամենայն եկեղեցւոյ այտի այսր զբարեկարգ ընթացս Վարժարանիդ : » Մեր ամենայն ջան եւ դիտողութիւն յայդ իսկ ուղղեալ է եւ նուիրեալ, եւ յայդ խորհիմք եւ առ այդ տքնիմք գտիւ եւ զգիշեր : Եւ որոց անդուռն բերանով զմեզն բամբասիցեն՝ նոցա չտամք ինչ պատասխանի, զի ոչ երէ ըստ կամաց առն իւրաքանչիւր արժան իցէ վարել ի դպրոցի, որ յեղծումն իսկ են միմեանց եւ բարեկարգութեան : Մանաւանդ զի տեսանեմք ի մեծ մխիթարութիւն վշտանար սրտիցս, զի որ պախարակենն եւ չարախօսեն՝ յաւետ ի պաշարմանէ կամ ի կրից մտաց կամ յանգիտութենէ ամենեւին դպրոցական օրինացն եւ վարժից զոյնս բարբառին. իսկ ի հակառակէն՝ որ հաճն գտանին եւ խրախօսեալ զօվարանեն՝ արք բարեսէրք են եւ արժանեաց եւ վատաւոր եւ ճշմարտութեան մեծարուք, որ եւ ոչ իբրեւ զայս անգիտանալ բոլին երէ այս քանի՞ մեք են զի ի վերայ մանկրտայ աղջկա վաստակիմք, որով եւ ըստ մերովասանն չափոյ փոքր ի շատե ճանաչեմք զոր ինչ վասն նոցա պիտոյն եւ պիտանին :

« Ընդ դրոյս գտանիցէք ըստ ինդրանացի եւ զկանոնս Հայրենասիրաց ժողովոյ աշակերտացն, եւ զարդի ցուցակ գոսմանցն նոցա եւ զժամուց : Առաքեմք ընդ նմին եւ զճիշդ օրինակ զընթացից մանկուոյս ի յետին կրկին եօթնեակէս յականէ յանուանէ ի վարժսն եւ ի վարս իւրաքանչիւր վարժապետաց նշանակեալք. որոց եւ համագումար ժողովեցոյ՝ մի ոմն ի տեսչացս արժանապատիւ Ամբրոսիոս վարդապետն Գալֆայեան ընթերնու լու ի լու աշակերտաց բոլորեցուն. հարցանէ եւ քննէ իւրաքանչիւր քէ ո՞րք յաւետ առաքինացեալ եւ ո՞րք ոմանք պղերգք կամ անհրաժանց յօթնեակին երեսեցան : Ապա զոր ի բարեկրօն վարս եւ ի ջանասիրութեան հանդիսացան՝ դրուատեալ եւ վարձուք պատկեալ, զնեղագեղանս ընդ պատժօք արկեալ եւ կամ խրատե՛ք ըստ իւրաքանչիւր պիտոյիցն եւ արժանեաց : Սովին այսու հասարակաց քննութեամբ՝ խրախօսին լաւք, եւ զգաստանան հետզհետեւ անբարիք ի մանկուոյն :

« Շնորհ ունիմք եւ բանից զփութեանցդ զՕրադրես մերմէ մեր փոքր այն է զի հասարակաց գնա կարգիցեմք օգտակար եւ հանդիական, յոր եւ ջանամք որքա՞նք եւ քաջմախտուն զբաղանք խմբագրացն ներիցեն, յորժամ զօգի ի ներքին եւ յարտաքին ծանր ծանր վատաւորացն առնուցուն : Ցաւե մեզ յո՞՞ք զի չկարեմք առ ժամն առաքել ըստ ազգասէր յորդորանացի օրինակս ձրիարաշխս եւ յամենայն դպրոցս ազգիս, քանզի առ սակաւ բերք ցասիրութեան ժողովրդեանս մերոյ՝ բիւ բաժանորդացն մերոցդեռ եւս նուազ է առ ծանր ծախիւք զոր վասն օրագրիս առնեմք..... : Ո՞ր տայր, զի մեծամեծք ազգիս օգտի մանկուոյ ազգին խնամ տարեալ՝ մեն մի օրինակս ի դպրոցս իւրաքանչիւր առաքին, որով ինքեանց ոչ մեծ ինչ ծանրութիւն եւ կորուստ, բայց աշակերտաց բազումս արդեօք առնեին շահ եւ օգտութիւն, որպէս զեղեցիկ խորհրդաժէք :

« Ի վերջ հասեալ բանիցս՝ շնորհ մեծ ունիմ եւ ընդ հրաւեր Ձեր ի մայրդ քաղաքաց : Եւ իմ մեծ նա առ այդ իո՞՞ք, այլ կամ մնամ մինչեւ այցելութիւն ի Տեառն եկիցի Վարժարանիս, որպէս զի զամենայնի տեսեալ հաստատութիւն, այնուհետեւ խնդալից սրտիս փութացայց ի տես կարօտոյ սիրելեաց եւ բարեկամաց. է զոր տեսեալմք եւ է զոր ի լրոյ ծանուցեալս եւ սիրեալս, յորոց միջի զառաջնաւոր տեղի ունիք եւ դուք, մեծապատիւ Տէր, զորոյ զփութիւն եւ զազգասէր բոյս բարոց մեծաւոր դրուատեօք յականատես Ձեզ եւ խօսակիցն եղելոյ ի Գերապատիւ Ամբրոսիոս վարդապետն լուեալ բազում ուրախութեամբ, արդ եւ ի ցանկալի զրոյդ ի վերայ հասի հաստատութեամբ առաքինի իմաստիցդ եւ սրտիդ ազնուակա-

նուրբան, յոր եւ յուսամ վայելել յայտմ հետե, ակն ունելով ի պատուական եւ խրախուսիչ գրութեանց Ձերոց երբեք երբեք մխիթարել, ընդ երկոցուն երիցակից հարազատ Գալֆայեան վարդապետաց, որ եւ կարօտակից սիրով ողջունեն զՁեզ, յորոց Խորեն վարդապետ եւ շնորհս Ձեզ ունի բազումս, որ զի առանց իսկ տեսանելոյ զնա, զայնքանի ցոյցանէք առ նա

աղապատանս, զոր աննախանձ հայրենասիրութեան Ձերոյ եւ ազնուախոն սրտիդ ճանաչեալ արդիւնս զոյ եւ նշանակ :

« Մնամ մեծապատիւ Տէրութեանդ

« Աղօթաբար

ՍԱՐԳԻՍ Վ. ԹԷՆԴՐՈՐԵԱՆ : »

Կայսերական հրովարտական Գ. Գաբրիէլ Այվազովսքի վարդապետին Պեսարապիոյ, Նախիջեւանի եւ Խրիվնո առաջնորդ ընտրուիլը.

ՀՐՈՎԱՐՏԱԿ

ԱՌ ԻՐԱՒԱՐԱՐ ԾԵՐԱԿՈՅՏՆ.

Չառաջնորդ վիճակին Հայոց Նախիջեւանայ եւ Պեսարապիոյ, գԱրքեպիսկոպոսն Մասրէոս Վեճապետեան, բարեգրութեամբ ազատ արարեալ յայնմ պաշտամանե պատուէր տամք լինել նմին Առաջնորդ վիճակին Հայոց Ամսերխանու. իսկ գտեղակալութիւն վիճակին Նախիջեւանայ եւ Պեսարապիոյ յանձն առնելը Գաբրիէլի վարդապետի Այվազեանց.

Ի բնագրին նա ինքն Վեճապետ Ինքնակալըն ձեռագրեալ է այսպէս.

Ի Յարսքոյէ-Սելօ, 4 Նոյեմբեր 1857.

ԱՂԱՒՆՆԻՐ.

Վաւերացոյց ձեռնագրաւ իւրով Ոստիկան Ներքին գործոց

Ս. ՂԱՆՍԿՈՅ

Այս մեծաշուք հրովարտական ետեւ Վեճապետ Կայսրը բարեհաճեր է երկարաձիգ առանձնախօսութեամբ մ'ալ զսրբազան Վարդապետը պատուել, հետը ամենայն ընտանութեամբ խօսելով Ազգիս ապագայ բարեացը վրայ : Նոյնպիսի սիրով եւ ընտանութեամբ ընդունել է զինքը նաեւ բարձրապատիւ Կոստանդին մեծ դուքսը :

Սեպտյա 20ին եւս Ներքին գործոց Վսեմափայլ ռոտիկանը Լանսքոյ Գերապատիւ Վարդապետին ռոտիկանը Լանսքոյ Գերապատիւ Վարդապետին մեծանաց կոչուել մը ընելով շնորհաւորել է փառօք իւր արժանաւոր ընտրութիւնը, ի շահ եւ ի փառս Սուրբ Եկեղեցւոյ : Երկրորդ օրը Գերապատիւ Վարդապետը ճամբայ ելեր է դէպ ի Մոսկուա. անկէց Յոսեփ ապիսի անցնի. անտի եւս իւր առաջնորդութեան արողը՝ Քիշնեվ. ուսկից պիտի սկսի իւր մտածած մեծամեծ բարիքներն իւր ընդարձակածաւալ հօտին վրայ սփռելու, որոց

Ukase impérial: Nomination du R. P. Gabriel Aïvazovsky aux trois diocèses de Bessarabie, de Nahitchévan et de Crimée.

UKASE

AU SÉNAT DIRIGEANT.

En relevant gracieusement des fonctions de chef de diocèse Arménien-Grégorien de Nahitchévan et de Bessarabie l'archevêque Mathieu Végapétouff, nous lui ordonnons d'être le chef du diocèse Arménien-Grégorien d'Astrakan, et nous confions la direction du diocèse Arménien-Grégorien de Nahitchévan et de Bessarabie, à l'archimandrite Gabriel Aïvazovski.

L'ukase original est signé de la propre main de Sa Majesté Impériale.

Tzarskoé-Sélo, 4er Novembre 1857.

ALEXANDRE.

Et contresigné par le Ministre de l'Intérieur

S. LANSKOY.

A la suite de cet auguste décret, Sa Majesté a daigné recevoir le nouvel Archimandrite en audience particulière, et avec une affectueuse familiarité, s'est entretenue longuement avec lui du bonheur futur de la nation arménienne. S. A. I. le grand duc Constantin l'a reçu avec la même bonté.

Le 20 du même mois, en l'honneur de cette nomination, dans laquelle S. M. n'a eu pour but que l'intérêt et la gloire de la nation arménienne, S. E. le Ministre de l'intérieur a donné un grand banquet à toute la noblesse russe et arménienne. Le lendemain, l'honorable Archimandrite a quitté Saint-Petersbourg pour se rendre à Moscou, de là à Odessa, puis à sa résidence, à Kichenew, d'où il commencera à mettre à exécution ses utiles projets et à répandre ses bienfaits sur son trou-